

SIEVIETES RĪGAS POLITEHNISKAJĀ INSTITŪTĀ 20. GADSIMTA SĀKUMĀ

ALĪDA ZIGMUNDE*,
Rīgas Tehniskā universitāte

Kopsavilkums. 1862. gadā dibinātajā Rīgas Politehniskajā skolā (Rīgas Politehnikumā) sievietes nevarēja studēt, arī mācībspēki ilgus gadus bija tikai vīrieši, jo kopš viduslaikiem tāda bija universitāšu tradīcija. 1896. gadā augstskolu reorganizēja par Rīgas Politehnisko institūtu (RPI), un 1898. gadā darbā tika pieņemta pirmā darbiniece sieviete Helēna Valdmāne. Viņa strādāja kancelejā, un 20. gadsimta sākumā viņai pievienojās vēl citas sievietes. RPI bibliotēkā pirmā sieviete Marija Paukule sāka strādāt 1913. gadā, bet mācībspēku sastāvā pirmā sieviete Olga Ļebedeva parādījās 1915./1916. m. g., kad augstskola darbojās evakuācijā Maskavā. Tā bija asistente Olga Ļebedeva. Pirmās studentes RPI tika uzņemtas 1917. gada 1. septembrī. Daļa no pirmajām RPI studentēm absolvēja citas augstskolas, tostarp Latvijas Universitāti.

Atslēgas vārdi: sievietes – darbinieces, studentes, docētājas, Rīgas Politehniskais institūts.

21. gadsimtā sievietes inženierzinātnēs un tehniskajās augstskolās sastopamas ik uz soļa, un dažās specialitātēs viņu īpatsvars līdzinās vīriešu skaitam. Tas ir feminizācijas rezultāts, un mūsdienās tā ir ikdiens, bet līdz 20. gadsimtam situācija bija citāda, tāpēc raksta mērķis ir atspoguļot, kā veidojās priekšstati par sieviešu uzņemšanu augstskolās un kā tas izpaudās senākajā augstskolā tagadējā Latvijā. Veidojot rakstu, kā pētniecības metode izmantota hermeneitika, veicot avotu un literatūras analīzi, kā arī biogrāfiskā pieeja. Rakstā ir

* Korespondējošais autors.
E-pasts: alida.zigmunde@rtu.lv

izsekots sabiedriskās domas attīstībai par sievietes ienākšanu augstskolā, kas saistāms ar sieviešu emancipācijas kustības aizsākumiem 19. gadsimtā.

Līdztiesība studijās un darbā – sieviešu emancipācijas rezultāts

Atskatoties vēsturē, redzam, ka Rietumu civilizācijas kultūras tradīcijā par nozīmīgākām daudzus gadsimtus tika uzskatītas maskulīnās vērtības. Un sievietes mātes un mājsaimnieces pienākumi bija tradīcija, kas bija iesakņojusies kā femīnās vērtības mēraukla. 18. gadsimtā līdz ar Brāļu draudzes ienākšanu Vidzemē sievietes stāvoklis sabiedrībā mainījās, un viņām tika dota iespēja līdzdarboties sabiedrības dzīvē [1]. Veicinot lasīt un rakstītprasmi, samazinājās analfabētu skaits, tostarp – sieviešu vidū. Mājmācībā bērni apguva pirmās zināšanas mātes vadībā. Sievietēm radās iespēja pašām lasīt bībeli, vēlāk – arī laikrakstus un grāmatas. Ar meiteņu skolās iegūtajām zināšanām turpmākajā dzīvē sievietes naudu nepelnīja, taču līdzās saviem dzīvesbiedriem viņu redzesloks un dzīves izpratne krietni paplašinājās. 19. gadsimtā pēc zemnieku brīvlaišanas un straujās industrializācijas ģimenes galva – vīrietis – joprojām bija tas, no kura nopelnītā bija atkarīga ģimenes finansiālā situācija. Ja ģimenē bija vairāki bērni un nebija iespēju visiem nodrošināt labu izglītību, vecāki parasti izvēlējās izskolot kādu no dēliem.

Kad 1862. gada oktobrī Rīgas Tehniskās universitātes priekštece, Rīgas Politehniskā skola, ko parasti dēvēja par Rīgas Politehnikumu, sāka darbību, tajā strādāja un studēja tikai vīrieši, jo tāda bija gadsimtiem ilga tradīcija, un tā tika pārņemta pirmajā Baltijas valstu tehniskajā augstskolā. Arī 19. gadsimta beigās, 1896. gadā, kad augstskolu reorganizēja par Rīgas Politehnisko institūtu (RPI), sievietēm tajā nebija atļauts studēt. Rīgas Politehnikuma Padome un Mācību komiteja 1870. gadā apsprieda jautājumu par sieviešu kā brīvklaušitāju pielaišanu, taču nolēma viņas augstskolā neuzņemt. Augstskolas Padomes locekļi uzskatīja, ka sievietes var ienest akadēmiskajā dzīvē «nekārtības vai vēl ko ļaunāku» [2]. Rīgas Politehnikuma profesora Aleksandra Beka (1847–1926) sieva Marija Beka (1855–1929) bieži iegriezās augstskolas ēkā tagadējā Raiņa bulvārī 19, kur uz viņu noskatījušies vīrieši, domājams, studenti. Marijai Bekai sev raidītie skati nav bijuši patīkami. Šādu faktu mēs uzzinām no Marijas Bekas brālim Emīlam, Štutgartes Politehnikuma studentam, 1880. gada 15. maijā rakstītās vēstules, kurā viņa jautāja, vai viņš redz profesoru sievas bez kautrēšanās staigājam pa augstskolu [3]. Situācija mainījās 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā, kad sieviešu emancipācijas rezultātā arvien vairāk sieviešu mācījās ģimnāzijās,

studēja Eiropas augstskolās un strādāja algotu darbu. Latvijas teritorijā darbojās vairākas sieviešu ģimnāzijas, bet to absolventes varēja studēt ārzemēs vai mācīties dažādosursos, lai iegūtu tiesības strādāt par skolotājām, bērnudārzu audzinātājām un citās profesijās. Toreiz sievietes ar ģimnāzijas izglītību faktiski bija sasniegusi savas izglītības augstāko pakāpi. Izglītotas sievietes prestižs bija pieaudzis latviešu sabiedrībā [4], kā arī citu tautību vidū. 19. gadsimta beigās sievietes varēja iegūt Rīgā arodskolas izglītību atsevišķās «sieviešu» profesijās (aukles, šuvējas u. c.). Dažas kurzemnieces un vidzemnieces studēja Šveicē un citviet, iegūstot ārstes, filozofes un citus diplomus. Kurzemes guberņā 1897. gadā dzīvoja 23 sievietes, kuras bija apmeklējušas universitātes, kā arī divas sievietes, kas bija mācījušās augstākajās tehniskajās vai speciālajās skolās [5]. Lai gan sieviešu ārzemju augstskolās 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā bija krietni mazāk nekā vīriešu, sieviešu izglītošanai arvien lielāku uzmanību pievērsa sabiedrība. Zināms, ka 1889. gadā Oksfordas Universitātē par mācībspēku tiesību zinātnēs kļuva Kornelija Sorabji (1866–1954) – indiešu izcelsmes advokāte. Rīdzinieki šādam solim toreiz vēl nebija gatavi, un vietējā augstskolā, Rīgas Politehnikumā, varēja studēt tikai vīrieši. Lai gan sieviešu emancipācija bija neizbēgama un to atzina latviešu prese, jautājums par sievietes pilnīgu emancipāciju tika atrisināts tikai 20. gadsimtā [5].

Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) un Latvijas augstskolu vēsturē 2017. gads saistās ar neparastu jubileju – tieši pirms 100 gadiem, 1917. gada 1. septembrī, toreizējā Rīgas Politehniskā institūta studentu pulkā tika uzņemtas pirmās sievietes. Tikai 1958. gadā pirmā sieviete tika ievēlēta dekānes amatā atjaunotajā RPI – docente, latviešu ķīmiķe Emīlija Gudriniece. Jāatzīmē, ka pēc Otrā pasaules kara Latvijas Valsts universitātes Ķīmijas fakultātes dekānes kopš 1945. gada bija vairākas sievietes. RTU 155. gadadienu sagaidām ar divām fakultāšu dekānēm: profesori Marīnu Platonovu, ETHZF dekāni kopš 2014. gada, un profesori Elīnu Gaili-Sarkani, IEVF dekāni kopš 2017. gada. Patlaban augstskolā sievietes gan studē, gan strādā dažādos amatos.

Sievietes – RPI darbinieces un docētājas

Par sievietēm darbiniecēm un mācībspēkiem Rīgas Politehniskajā institūtā liecina arhīvu un bibliotēku krātuvēs saglabājušās liecības, kas izmantotas šī raksta sagatavošanā. Pirmā sieviete, kas sāka strādāt Rīgas Politehniskajā institūtā, bija Helēna Valdmāne (1873–pēc 1944). Viņa 1898. gada 1. aprīlī sāka strādāt RPI kancelejā līdzās vīram Aleksandram Valdmanim. Helēna Valdmāne strādāja RPI līdz tā slēgšanai 1919. gada augustā un tūdaļ turpināja darbu kā vecākā kancelejas

darbiniece jaundibinātajā Latvijas Augstskolā (no 1923 – Latvijas Universitātē), kur strādāja līdz 1941. gada 1. janvārim [6]. 1910. gada 1. februārī RPI direktora kancelejā darbu sāka Margrieta Akermane (1887–1972) [7], kuras karjera bija līdzīga – arī viņas vīrs Eduards Akermanis strādāja augstskolas kancelejā. Taču Margrieta un Eduards Akermani no Krievijas, kur Pirmā pasaules kara gados bija evakuēts RPI, atgriezās tikai 1920. gadā un darbu Latvijas Augstskolā abi sāka vēlāk nekā Valdmani ģimene. Sievietēm neuzticēja kancelejas vadību, to veica vīrieši. Tomēr jau 1914./1915. akadēmiskajā gadā aptuveni viena trešdaļa RPI direktora kancelejas darbinieku bija sievietes – Helēna Valdmane, Margrieta Akermane un Ilona Krieviņa [8]. Darbu LU kancelejā turpināja arī Ilona Krieviņa, kas pēc apprecēšanās pazīstama kā Ilona Dumpe (1891–1962) [9]. Minēto trīs sieviešu darbs, kas sākās RPI kancelejā un turpinājās LU sienās, tika augstu novērtēts – viņas saņēma valdības apbalvojumus. 1934. gadā Helēna Valdmane un Margrieta Akermane tika apbalvotas ar V šķiras Triju Zvaigžņu ordeni, bet Ilona Dumpe ar Triju Zvaigžņu ordeņa I pakāpes goda zīmi [10]. Tas apliecina darbinieku – sieviešu apzinīgo attieksmi pret darbu, uzticīgu kalpošanu savas valsts augstskolām un augstākās izglītības attīstībai.

Līdz 1913. gadam tikai vīrieši strādāja arī RPI bibliotēkā. 1913. gadā par brīva līguma darbinieci tika pieņemta Marija Paukule, kas bija pirmā RPI bibliotēkas darbiniece sieviete un tajā strādāja līdz 1915. gadam [11]. 100 gadu laikā situācija ir tik ļoti mainījies, ka bibliotēkās, tostarp RTU Zinātniskajā bibliotēkā, lielākoties strādā sievietes.

Pirmā pasaules kara gados, kad RPI darbojās Maskavā, trūka mācībspēku. Uz Krieviju evakuējās tikai daļa mācībspēku, bet tie, kas nebija Krievijas pavalstnieki, nedrīkstēja strādāt RPI. Lai aizpildītu vakances, darbā uzaicināja Maskavas augstskolu pedagogus. Piemēram, mineraloģiju un kristalogrāfiju 1915. gada oktobrī sāka mācīt pazīstamais krievu kristalogrāfs Jurijs Vulfs (1863–1925), kurš tobrīd bija A. Šaņavska Tautas universitātes profesors. Par RPI asistenti tika pieņemta viņa kolēģe Olga Ļebedeva (1884–1955), Maskavas Augstāko sieviešu kursu absolvente. Viņas uzdevums bija gatavot lekcijas un piedalīties tajās līdzās profesoram. Minētos mācībspēkus un vēl citus pieņēma «uz laiku», t. i., kamēr būs nepieciešams [12]. Olga Ļebedeva drīz apprecējās ar ievērojamo kristalogrāfu Alekseju Šubņikovu (1887–1970), kurš toreiz arī strādāja A. Šaņavska Tautas universitātē, un kļuva par Olgu Šubņikovu. Viņa kopā ar vīru izaudzināja trīs bērnus un strādājusi par mācībspēku Urālu Kalnu institūtā, dzīvojusi un veikusi zinātnisko darbu Ļeņingradā un Maskavā, 1936. gadā O. Šubņikova aizstāvēja zinātņu kandidāta disertāciju, bet 1952. gadā – ģeoloģijas-mineraloģijas zinātņu doktora disertāciju. Viņu var pieskaitīt pie pirmajām sievietēm zinātniecēm Krievijā [13], taču viņas vārdu piemin arī Rīgas Tehniskajā universitātē, kas ir Rīgas Politehniskā institūta darba turpinātāja.

Sievietes – RPI studentes

Cariskajā Krievijā, kurā toreiz atradās tagadējā Latvijas teritorija, sievietes augstskolās uzņēma tikai pēc 1917. gada Februāra revolūcijas. Rīgas Politehniskajā institūtā pirmās sievietes tika uzņemtas Maskavā 1917. gada 1. septembrī, augstskolas evakuācijas laikā. Pirmo studentšu vidū parasti tiek minēta slavenā latviešu ķīmiķa Paula Valdena (1863–1957) meita Irsa Valdena-Hollo (1899–1983 [14]). Viņa studēja ķīmiju, taču institūts 1918. gada vasarā darbību Maskavā pārtrauca un studentiem bija jāizvēlas, vai turpināt studijas kādā no Krievijas augstskolām, vai atgriezties Latvijā. No Maskavas atgriezās daļa mācībspēku un studentu, arī profesors Pauls Valdēns un viņa meita Irsa. RPI ēkā Troņmantnieka, tagadējā Raiņa bulvārī 19, senākā Baltijas tehniskā augstskola atsāka darbību ar citiem nosaukumiem – Baltijas Tehniskā augstskola (1918 oktobris–1919 janvāris), tad Latvijas Augstskola (1919 februāris–maijs), ko nodibināja boļševiki, un Rīgas Tehniskā augstskola (1919 jūnijs–jūlijs). Pēc RPI slēgšanas 1919. gada 3. augustā sākās gatavošanās Latvijas Universitātes (1919–1922: Latvijas Augstskolas) atvēršanai septembrī. Irsa Valdena turpināja ķīmijas studijas Rīgā minētajās augstskolās un bija studentu sarakstos līdz 1919. gada 31. augustam [15]. Viņas tēvs un māte aizbrauca uz Vāciju un arī Irsa atstāja Latviju un pievērsās mūzikai, kļūstot par pedagoģi. Līdzās I. Valdenai 1917. gada 1. septembrī studijas Ķīmijas fakultātē sāka vēl sešas sievietes: Feiga Bērenšteina, Boļeslava Manvelova, Alma Mazurs, Liba Svirskaja, Ida Vovsi un Aleksandra Zadurņickaja, Arhitektūras fakultātē iestājās divas, Komercijas – septiņas, Lauksaimniecības – četras, Inženieru – trīs un Mehānikas – viena sieviete. Lai gan viņas visas iestājās Rīgas Politehniskajā institūtā 1. septembrī, pēc studentu sarakstiem Irsa Valdena ir ceturrtā sieviete, jo pirms viņas ir reģistrētas Rīgā dzimušās Feiga Bērenšteina un Jevgēnija Bērziņa, kā arī Ļubova Belousova no Simbirskas guberņas Krievijā [15]. Komercijas nodaļas studente Kristīne Purmale turpināja studijas LU un 1922. gadā ieguva diplomu [16]. Viņa 1922. gadā tirdzniecības zinātņu kandidāta diplomu ieguva reizē ar četriem bijušajiem RPI studentiem – Ābramu Dzimitrovski, Tāļivaldi Indru, Cēzaru Pētersonu un Jāni Prevaldu [17], kuri studijas bija sākuši krietni vien agrāk nekā K. Purmale. Dažas studentes sāka studijas dažas dienas vēlāk. Viena no viņām, Zelta Siljans, 1917. gadā sāka ķīmijas studijas un 1921. gadā ieguva inženiera ķīmiķa diplomu LU [18]. Vairums toreizējo studentšu nebija dzimušas Latvijā, un par viņu tālākajām gaitām ziņu nav.

Interesanti atzīmēt pētījuma gaitā rastās ziņas par ģimenēm, no kurām nāca studēt gribošās sievietes, kas apliecina ģimenē gūto pieredzi par izglītību kā vērtību un motivācijas rašanos. Daļai pirmo studentšu tēvi bija ieguvuši augstāko izglītību un sekmēja savu meitu vēlmi studēt.

Piemēram, Ķīmijas nodaļas studentes Irisas Valdenas tēvs Pauls Valdens un Arhitektūras nodaļas studentes Annas Mareinas tēvs Eliass Mareins bija Rīgas Politehnikuma absolventi ar ķīmiķa diplomiem. Mehānikas nodaļas studentes Olgas Švarcas (1. attēls) [19] tēvs Eduards inženiera tehnologa izglītību neieguva Rīgā un strādāja Krievijas pilsētā Vorožā [20].

Arhīvu dokumenti liecina, ka 1917. gada rudenī līdzās minētajām sievietēm studijas Rīgas Politehniskajā institūtā vēlējās sākt vēl dažas jaunietes, taču dažādu iemeslu dēļ viņu nodomi nerealizējās. Piemēram, Komercijas fakultātē (nodaļā) vēlējās studēt Marta Dēķēna (1896–1945), latviešu pedagoga Kārļa Dēķēna meita. 1917. gada 20. jūlijā viņa uzrakstīja RPI direktoram Paulam Valdenam lūgumu uzņemt viņu augstskolā (2. attēls). Lūgumu augstskolas vadītājs akceptēja. Marta Dēķēna 1915. gadā ar zelta medaļu bija beigusi Viļa Olava komercskolu Rīgā un sākusi medicīnas studijas Maskavā, taču viņas izvēlēto augstskolu slēdza, un viņa nolēma turpmāk studēt tautsaimniecību. 1917. gada vasaru viņa pavadīja Rīgā, taču te ienāca vācu armija, M. Dēķēna uz Maskavu vairs netika un par RPI studentu viņu neieskaitīja. 1919. gada septembrī

Рижскій*
Политехнический Институтъ.
МЕХАНИЧЕСКОЕ ОТДѢЛЕНІЕ.

Лекціонная книжка.

Г-жа *Мварца, Ольга*
Эдуардовна.

записанная под № *12982*

принята на механическое отделение
сент. 1917 г.

Деканъ:
В. Милько

Извещеніе изъ правды о порядкѣ преподаванія курса

§ 1. Учебный курсъ на механическомъ отдѣленіи преподается пять лѣтъ, раздѣляемыхъ на десять полугодій.

Примѣчаніе. Предыдущій курсъ изучается на механическомъ отдѣленіи—8 лѣтъ.

§ 2. О документахъ изъ служебныхъ предметовъ дѣлаются лекціонныя отчеты на лекціонной книжкѣ, которая выдается преподавателю студентамъ лично преподавателямъ для выдачи. Нельзя прятать эти отчеты преподавателямъ, что студенты приобрѣли право получить учебныя записки по данному предмету.

Курсъ долженъ быть законченъ для женщинъ г. г. преподавателямъ не позже 10 октября для преподавателей 1-го полугодія и не позже 10 февраля для преподавателей 2-го полугодія; въ противномъ случаѣ записка въ данный предметъ считается не оконченою.

Послѣ окончанія у г. г. преподавателей, въ 20 октября отчеты должны въ 20 февраля, а также въ концѣ каждой полугодія быть засчитаны/зачислены учебнымъ заведующимъ. Лекціонныя записки должны быть возвращены допозднѣе срока.

§ 3. Обязательныя предметы: физика 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

§ 4. Обязательныя предметы: математика 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

1. attēls. Olgas Švarcas lekciju grāmatīņas titullapa, 1917. g. [19].

viņa sāka studēt tautsaimniecību Latvijas Augstskolā, vēlākajā Latvijas Universitātē, un 1925. gadā saņēma augstskolas diplomu [21]. Marta Dēķēna apprecējās ar inženieri Jāni Jagaru (1892–1970), kurš bija studējis Rīgas Politehniskajā institūtā.

Pēc 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā notikušajām diskusijām un izmaiņām politikā un sabiedrībā kopumā viduslaiku tradīcijas augstskolās savu nozīmi zaudēja. Sievietes ieguva līdztiesību ar vīriešiem, un viņu vēlmei studēt pēc 1917. gadā notikušajām politiskajām izmaiņām Krievijā nekādi šķēršļi netika likti. Sākot dibināt 1919. gadā jaunas augstskolas tikko proklamētajā patstāvīgajā valstī Latvijā, nevienam nebija šaubu, ka akadēmiskajā saimē līdzās vīriešiem būs arī sievietes. Atskatoties vēsturē, redzam, ka sievietes devušas nozīmīgu ieguldījumu augstskolu darbībā un dažādās zinātnes nozarēs, tostarp augstskolas pedagogijā.

Veicot pētījumu, autore nonāca pie secinājuma, ka sabiedrība sievietes līdztiesības jautājumus vērtēja dažādi un bija nepieciešami vairāki gadsimti, lai sievietes iegūtu vienlīdzīgas tiesības ar vīrieti. Latvijas teritorijā jau 18. gadsimtā Brāļu draudzes kustība sievietes iesaistīja sabiedriskajā dzīvē, kas turpinājās nacionālās atmodas laikā. Rezultātā 20. gadsimta sākumā sievietes sastopam arī Latvijas pirmajā augstskolā: gan kā darbinieces un docētājas, gan kā studentes. Labvēlīgi sieviešu līdztiesības jautājumu ietekmēja sociālie apstākļi – sieviešu ģimnāziju atklāšana, iespēja studēt ārvalstu augstskolās. Pētījums atklāj arī ģimenes nozīmi sieviešu tieksmē pēc augstākās izglītības un darbības augstskolas vidē.

2. attēls. Martas Dēķēnas lūgums uzņemt viņu RPI Komercijas nodaļā (fragments), 1917. g. 20. VII [21].

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

- [1] Strautiņa, I. *Brāļu draudzes kā reliģiskas un sabiedriskas kustības pedagoģiskais mantojums Vidzemē 18. gadsimtā*. Promocijas darba kopsavilkums. Rīga: LU, 2016, 24. lpp.
- [2] Kieseritzky, G. *Festschrift der Polytechnischen Schule zu Riga zur Feier ihres XVV jährigen Bestehens*. Riga: Müller, 1887, S. 59.
- [3] Mumenthaler, R. *Im Paradies der Gelehrten. Schweizer Wissenschaftler im Zarenreich (1725–1917)*. Zürich: Hans Rohr Verlag, 1996, S. 542–543.
- [4] Ķestere, I. *Pedagoģijas vēsture: skola, skolotājs, skolēns*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005, 69. lpp.
- [5] Zelče, V. *Nezināmā: Latvijas sievietes 19. gadsimta otrajā pusē*. Rīga: Latvijas Arhīvistu biedrība, 2002, 41., 164. lpp.
- [6] Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk LVVA), 7427. f., 13. apr., 1830. l., 2.–25. lp.
- [7] LVVA, 7427. f., 13. apr., 30. l., 3.–22. lp.
- [8] *Lichnij sostav Rizhskovo Politehnizheskavo instituta: 1914/1915 uzhebnij god* Riga: E. Plates, 1914, S. 4.
- [9] LVVA, 7427. f., 13. apr., 406. l., 10.–28. lp.
- [10] Ar Triju zvaigžņu ordeņa goda zīmi apbalvoto 12. saraksts. *Valdības Vēstnesis*, 1934, Nr. 261, 4., 6. lpp.
- [11] *Lichnij sostav Rizhskovo Politehnizheskavo instituta 1913/14 uzhebnij god*. Riga: Mjuller, 1913, S. 7.
- [12] LVVA, 7175. f., 1. apr., 253. l., 10., 11., 33., 36. lp.
- [13] [Skatīts 2016. g. 20. jūnijā.] Pieejams: baza.vgdru.com/post/1/18697/p201068.htm
- [14] Stradiņš, J. Pauls Valdens – zinātnieks, rektors, latvietis. *Humanitārās un sociālās zinātnes*. 8. sēr., 21. sēj., 2013, 25. lpp.
- [15] LVVA, 7175. f., 1. apr., 1912. l., 73., 74., 78., 79. lp.
- [16] LVVA, 7427. f., 1. apr., 78. l., 8.–15. lp.
- [17] Rīga. *Latvis*, 1922, Nr. 127, 3. lpp.
- [18] LVVA, 7427. f., 1. apr., 457. l., 10.–17. lp.
- [19] LVVA, 7175. f., 2. apr., 2264. l., 7.–9. lp.
- [20] LVVA, 7175. f., 1. apr., 1912. l., 113., 147. lp.
- [21] LVVA, 7427. f., 1. apr., 277. l., 10.–20. lp.

ALĪDA ZIGMUDE, Dr. paed., was a specialist and Senior Researcher with the Museum of Riga Technical University from 1989–2007, and a Senior Researcher with Riga Technical University from 2007 to 2015. She is currently an Associate Professor with the Institute for Humanities and Head of the Department for Historic Research and Scientific Publications of the Research Centre for Engineering History of Riga Technical University. Her main academic interests include the history of pedagogy in Europe, history of education institutions and private schools, history of pedagogy at universities, history of engineering sciences and of universities.

Address: RTU Research Centre for Engineering History, Kronvalda bulvāris 1, Riga, LV-1010, Latvia
Phone: +371 298 696 42
E-mail: alida.zigmunde@rtu.lv

Alīda Zigmunde

Female Staff at the Riga Polytechnic Institute in the Beginning of the 20th Century

Riga Polytechnic School, founded in 1862, did not enrol female students. There were only men in the academic staff. In 1896, Riga Polytechnic School was reorganized into Riga Polytechnic Institute. Two years later, Helēna Valdmane was the first woman to have a job with the Institute in the office of the Chancellor. In the beginning of the 20th century, more women joined the personnel. In 1913, Marija Paukule started to work in the Library of Riga Polytechnic Institute. During World War I, Riga Polytechnic Institute was evacuated to Moscow where it renewed the activities in 1915. This was the year when Olga Lebedeva started to work as an assistant. Female students were enrolled from 1st September 1917, but the Polytechnic Institute was closed down in August 1919, therefore none of the female students could finish their studies. Some of them obtained their diploma at other universities, one of them was the University of Latvia in Riga.

Keywords: Female staff, students, docents, Rigas Polytechnic Institute.

Алида Зигмунде

Женщины в Рижском политехническом институте в начале XX века

В 1862 году было основано Рижское политехническое училище, в которое поступить могли только мужчины. Долгие годы женщин не было и в преподавательском составе. В 1896 году училище было преобразовано

в Рижский политехнический институт, и спустя два года в канцелярию института была принята Хелена Валдмане. Она стала первой женщиной, которая была принята на работу в это учебное заведение. Продолжала работать и в начале 20-го века, когда в канцелярию института были приняты еще и другие женщины. В библиотеке вуза первая женщина Мария Паукуле начала работать в 1913 году. В преподавательском составе первая женщина появилась лишь в 1915/16 учебном году, в годы эвакуации института в Москву. Это была ассистентка Ольга Лебедева. Первые студентки были приняты 1 сентября 1917 года, но так как Рижский политехнический институт в августе 1919 года был закрыт, то дипломы они не получили. Позже, часть первых студенток получили дипломы других высших учебных заведений, в том числе Латвийского университета.

Ключевые слова: женщины-сотрудницы, студентки, преподавательницы, Рижский политехнический институт.